

Калиновська Д. С.,
НМУ імені О. О. Богомольця,
dana.kalynovska@gmail.com

Науковий керівник:
д. філос. н., проф. Шевченко С. Л.,
професор кафедри філософії, біоетики та історії медицини
НМУ імені О. О. Богомольця

КРІОКОНСЕРВАЦІЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

Сьогодні кожен розуміє, що таке війна. Вона руйнує все на своєму шляху. Але найголовнішим є те, що вона забирає велику кількість життів, не тільки наших захисників та мирних жителів, а й ненароджених українців, яким так і не судилося побачити цей світ. Проте була винайдена технологія, яка може зарадити такій ситуації. Спробуємо у даній розвідці обґрунтувати думку, що кріоконсервація виступає практичним засобом збереження нації, продовження роду та шансом залишити частинку себе на цій планеті. І сьогодні дане питання є вкрай актуальним для України та її громадян в умовах воєнного стану.

Процедура кріоконсервації передбачає заморожування біологічного матеріалу, такого як сперматозоїди, яйцеклітини, ембріони, в рідкому азоті при температурі -196°C для використання його в майбутньому. Цей метод не є новим, але поширення в Україні почав здобувати лише на початку ХХІ століття й найбільшої актуальності набув саме під час повномасштабного вторгнення. Причиною стало те, що воїни розуміють – дехто з них вже не зможе повернутися додому, продовжити існувати в мирній Україні. Їм хочеться залишити якусь згадку про себе в цьому світі, і дитина може бути одним з варіантів, як це зробити.

Не слід забувати, що війна негативно впливає не тільки на психологічне, а й на фізичне, у тому числі репродуктивне здоров'я. Сучасні дослідження показують, що військові стреси є настільки ж шкідливими, як і пряме пошкодження статевої системи. Вони впливають на такі параметри якості сперми, як концентрація, морфологія та рухливість. Проте на жінок-військових вплив ще більший. Аналіз здоров'я американських жінок-солдат, які брали участь в операції "Буря в пустелі" в Іраку в 1996, вказали, що в них були дуже поширеними порушення менструального циклу. Військові мали патологічні маткові кровотечі, тривалі періоди менструації та затримки. Після військових дій в Перській затоці жінки-ветерани мали такі проблеми, як інфекції сечового міхура та молочної залози, кісти матки, вагінальні дріжджові інфекції. Також позаматкова вагітність і спонтанні аборти частіше зустрічалися серед них. Важливим фактором є те, що такі чинники, як неправильне харчування, куріння та стрес, впливають на вироблення гормонів у організмі, які у свою чергу регулюють менструальний цикл [1].

Перераховане вище дає зрозуміти, що військові, які повернуться з війни, матимуть проблеми з репродуктивною системою, і більшість з них

потенційно ризикують стати безплідними. Саме тому потрібно, щоб в Україні програма військової охорони здоров'я забезпечувала покриття допоміжних репродуктивних послуг (далі – ДРТ) або кріоконсервацію біоматеріалів. Іншим варіантом вирішення цієї проблеми є запровадження окремого проекту. Прикладом може бути “Сила майбутнього” – пілотна програма Міністерства оборони Сполучених Штатів Америки, запроваджена у 2016 році. Головною її концепцією було кріоконсервування сперми та ооцитів для військових, яких відряджали в зону бойових дій. Метою проекту міністр оборони Ештон Картер назвав забезпечення душевного спокою для воїнів та більшу гнучкість для створення родини, особливо для тих, хто отримав травми, що призвели до безпліддя. На жаль, ця пропозиція не знайшла підтримки в Конгресі у 2017 році й значних спроб її відродження не було [2]. Проте Україна може скористатися цією ідеєю, щоб забезпечити своїх захисників можливістю мати дітей.

Ще одним взірцем може стати Ізраїль. Як відомо, кожен громадянин цієї держави при досягненні повноліття зараховується на обов'язкову військову службу строком на 32 місяці. Потім більшість з них продовжують щорічну військову службу в резерві. В ці періоди деякі солдати гинуть під час бойових дій або через травму втрачають свою фертильність. Саме держава несе повну відповідальність за життя, здоров'я та благополуччя кожного військово-службовця під час проходження служби. У разі втрати солдатом певної функціональної здатності він має право на грошову компенсацію за фізичне або психічне лікування. І збереження фертильності входить у цей спектр. Єдиною умовою є те, що використовувати біоматеріали має право лише партнер, з яким доведено довгі романтичні стосунки, і запити батьків не визнаються, хоча були прецеденти, коли вони змогли отримати сперму своїх синів. Керівні принципи Ізраїлю щодо ДРТ є виключно дозвоільними, оскільки вони не вимагають офіційної письмової згоди померлого. Швидше, вони врегульовують концепцію передбачуваної згоди. Якщо немає доказів протилежного, припускається, що померлий хотів би, щоб його партнер зачав дитину за допомогою його сперми. Також ізраїльська адвокат Іріт Розенблюм, яка очолює організацію “Нова сім'я”, просуває закон, який передбачає процедуру кріоконсервації сперми для солдатів у перші дні їхнього призову, щоб забезпечити їм можливість стати батьками, навіть у разі травми чи смерті [3]. Ми вважаємо, що аналогічну програму доречно запровадити в Україні за державний кошт. Адже українські військові й воїни-добровольці постійно ризикують своїм життям заради нашої Батьківщини, і найменше, що можна для них зробити це забезпечити можливість батьківства після втрати фертильності або смерті.

Сучасні дослідники даної проблематики звертають увагу і на те, що ветерани часто звертаються по психологічну допомогу через втрату сенсу життя, адже служба була для них усім. Ця категорія населення має високий шанс розвитку посттравматичного синдрому, тому що в них відсутній інструмент для адаптації до цивільного, мирного життя. Саме високий рівень сенсу життя допомагає зменшити інтенсивність негативних емоцій, шляхом зниження фізіологічного збудження та збереження когнітивної гнучкості, що допомагає пристосуватися до ситуації, сприймати перспективу та вирішувати

проблеми. Сутність буття, в якому є мета, пом'якшує вплив травматичних подій на розуміння людьми себе, свого життя та світу. Замість того, щоб зосереджуватися на минулому, люди, що мають сенс існування, дивляться в майбутнє, планують його та ставлять перед собою цілі, які відповідають їхнім цінностям. На мою думку, дитина є найкращим мотиватором, щоб продовжувати жити. На фронті зараз відстоює незалежність нашої країни багато людей, що ще не встигли створити сім'ю. Після повернення до мирного життя вони не знатимуть, що їм робити, адже світ навколо дуже змінюється й війна також впливає на психологічний стан. Як вже зазначалося, більшість захисників матимуть проблеми з репродуктивним здоров'ям, тому не зможуть самостійно зачинати дітей. Саме тут кріоконсервація може стати єдиним виходом для відновлення сенсу життя, адже піклування про когось змушує забути про свої проблеми й допомагає зосередитися на турботі та захисті своїх нащадків. Це допоможе зменшити кількість військових з посттравматичним синдромом або пришвидшить їх лікування [4].

Ні для кого не секрет, що депопуляція населення України – це істотна проблема, що утворилася за часи незалежності і не має вирішення протягом тривалого часу. Щорічно з країни мігрують 600-700 тисяч громадян, і третину з них становлять люди працездатного віку. Внаслідок цього формується від'ємний природний приріст, тобто смертність переважає над народжуваністю. Через війну більше 5 мільйонів українців виїхало за кордон, і, на жаль, частина з них не повернеться після завершення військових дій. Тому кріоконсервування є методом для збереження нації, адже наші захисники матимуть можливість стати батьками та збільшити генофонд українців [5].

Ціна кріоконсервації сперми складає близько 1500 грн, враховуючи зберігання протягом 6 місяців, а ооцитів – близько 20000 грн за тих самих умов, але без вартості медикаментів, потрібних для стимуляції яєчників. На жаль, поки у нас не запроваджено державних програм, які б покривали вартість заморозки і зберігання біоматеріалів. Проте в Україні деякі клініки допоміжної репродуктивної медицини вже запровадили безкоштовну кріоконсервацію сперми для бійців ЗСУ, Нацгвардії та ТрО. До них належать: "IVMED", "Надія", Оксфорд Медікал, Прикарпатський центр репродукції людини, центр планування сім'ї та репродукції людини "Благодар", клініка професора Хміля. На жаль, для жінок-військових ця процедура є вартісною, через велику кількість обстежень та дорогі препарати, але клініки думають, про те, як вони можуть допомогти захисницям стати мамами після завершення війни. Започаткувати розвиток державних програм для підтримки забезпечення ДРТ для військових може Закон України "Про внесення змін та доповнень до деяких законів України з метою забезпечення прав учасників війни на біологічне посттравматичне батьківство/материнство" (реєстр. номер 8011 від 08.09.2022) народної депутатки України Дмитрієвої Оксани Олександрівни. Метою цього законопроекту є створення державних гарантій щодо збереження можливості біологічного батьківства/материнства для захисників та захисниць України, у випадку отримання ними поранень, які впливають на репродуктивні функції та у випадку смерті. Це є потрібним для забезпечення конституційної гарантії щодо охорони материнства та батьківства (ст. 51 Основного Закону

України), як і обов'язку створити людині умови для материнства та батьківства (ст. 5 Сімейного кодексу України)" [6]. Ми вважаємо, цей законопроект повинен дістати підтримку в державних інституціях задля найшвидшої імплементації його положень в життя. Також, на нашу думку, дана процедура має бути обов'язковою для усіх наших захисників, адже кожен з них заслуговує на продовження свого роду.

В підсумку необхідно наголосити, що заморожування біологічних матеріалів наших захисників є потребою часу та вимагає підтримки держави. Кріоконсервація допоможе мати дітей військовим, які через травми та стрес стали безплідними. А це зі свого боку буде профілактикою посттравматичного синдрому. Також такі превентивні дії убезпечать від депопуляції українців та дозволять залишити пам'ятку про себе тим, хто вже не повернеться до мирного життя.

Література:

1. Bolouki A, Zal F. Impact of War on Fertility and Infertility. Arch Iran Med. 2020 Apr 1; 23 (4Suppl1), Pp. 16-22. doi: 10.34172/aim.2020.s4. PMID: 32349503.
2. Martini A. E., Doyle J. O. Fertility Preservation Before Deployment: Oocyte and Sperm Freezing in Members of the Active Duty Military. Semin Reprod Med. 2019 Sep;37 (5-06), Pp. 232-238. doi: 10.1055/s-0040-1701633.
3. Bokek-Cohen Y., Ravitsky V. Soldiers' Preferences Regarding Sperm Preservation, Posthumous Reproduction, and Attributes of a Potential «Posthumous Mother». Omega (Westport). 2019 Jun; 79 (2), Pp. 132-156. doi: 10.1177/0030222817725179
4. Fischer I. C., Shanahan M. L., Hirsh A. T., Stewart J. C., Rand K. L. The relationship between meaning in life and post-traumatic stress symptoms in US military personnel: A meta-analysis. J. Affect Disord. 2020 Dec 1; 277, Pp. 658-670. doi: 10.1016/j.jad.2020.08.063
5. Демографічні чинники післявоєнного відновлення нашої країни // "Голос України". – URL: <http://www.golos.com.ua/article/364400>
6. 8011 Проект Закону про внесення змін та доповнень до деяких законів України з метою забезпечення прав учасників війни на біологічне посттравматичне батьківство/материнство // Урядовий портал. – URL.: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-ta-dopovnen-do-deyakikh-zakoniv-ukraini-z-metoyu-zabezpechennya-prav-uchasnikiv-viyni-na-biologichne-posttravmatichne-batkivstvomaterinstvo>